رویش روان شناسی، سال۱۵، شماره ۸، شماره پیاپی ۱۲۵، آبان ۱۴۰۵
Rooyesh-e-Ravanshenasi Journal(RRJ),15(8), 2026

رابطه بین شوخ‌طبعی ناسازگار و تجربه قلدری سایبری با میانجیگری همدلی در دانشجویان

Relationship between Maladaptive Humor and Cyberbullying Experience with Mediated Empathy in Students

مریم ناصری
دانشجوی دکتری روانشناسی، دانشگاه شهید مدنی آذربایجان، تبریز، ایران.
حسن یعقوبی (نویسنده مسئول)
دانشیار، گروه روانشناسی، دانشگاه شهید مدنی آذربایجان، تبریز، ایران.
رحیم یوسفی
دانشیار، گروه روانشناسی، دانشگاه شهید مدنی آذربایجان، تبریز، ایران.
لادن واقف
دانشیار، گروه روانشناسی، دانشگاه شهید مدنی آذربایجان، تبریز، ایران.

Maryam Naseri
Ph.D student in Psychology, Azarbaijan Shahid Madani University, Tabriz, Iran.
Hassan Yaghoubi *
Associate Professor, Department of Psychology, Azarbaijan Shahid Madani University, Tabriz, Iran. Yaghoubi.hassan@yahoo.com
Rahim Yousefi
Associate Professor, Department of Psychology, Azarbaijan Shahid Madani University, Tabriz, Iran.
Ladan Vaghef
Associate Professor, Department of Psychology, Azarbaijan Shahid Madani University, Tabriz, Iran.

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش میانجی همدلی در رابطه میان شوخ‌طبعی ناسازگار و قلدری سایبری انجام شد. روش پژوهش توصیفی_همبستگی از نوع معادلات ساختاری بود. جامعهٔ پژوهش شامل دانشجویان دختر و پسر دانشگاه مدنی تبریز در سال ۱۴۰۳-۱۴۰۴ بود که از بین آنها ۳۸۴ شرکت‌کننده به روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند. ابزارهای این پژوهش شامل پرسشنامه تجربه قلدری-قربانی سایبری (CBVEQ، آنتونیادو و همکاران، ۲۰۱۶)، پرسشنامهٔ سبک‌های شوخ‌طبعی (HSQ، مارتین و همکاران، ۲۰۰۰) و مقیاس همدلی (ES، جولیف و فارینگتون، ۲۰۰۶) بود. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش تحلیل معادلات ساختاری استفاده شد. نتایج پژوهش نشان داد مدل مفهومی از برازندگی مطلوبی برخوردار بود. همچنین شوخ‌طبعی ناسازگار و همدلی رابطه مستقیم معنی‌داری بر قلدری سایبری دانشجویان داشتند (P<۰/۰۵). به‌علاوه نتایج آزمون بوت‌استرپ نیز نشان داد که همدلی در ارتباط بین شوخ‌طبعی ناسازگار و قلدری سایبری نقش میانجی معنی‌داری داشت (P<۰/۰۵). یافته‌های پژوهش حاضر نشان می‌دهد دانشجویانی که از سبک شوخ‌طبعی ناسازگار استفاده می‌کنند و همدلی پایینی دارند، به احتمال بیشتری به سمت قلدری سایبری می‌روند. بنابراین همدلی نقش محافظتی در مقابل قلدری سایبری دارد.

واژه‌های کلیدی: *شوخ‌طبعی ناسازگار، همدلی، قلدری سایبری.*

Abstract

The present study aimed to investigate the mediating role of empathy in the relationship between maladaptive humor and cyberbullying. The research method was descriptive-correlational structural equation modeling. The study community included students girls and boys at Shahid Madani University of Azerbaijan in 2023-2024, that among them 384 students were selected throug convenience sampling. Research questionnaires included: The data collection tools were the Cyberbullying-Victimization Experience Questionnaire (CBVEQ; Antoniadou et al, 2016), The Humor Styles Questionnaire (HSQ; Martin et al, 2000) and the emphaty Scale (ES; Jolliffe and Farrington, 2006). Structural equation analysis was used to analyze the data. Structural equation analysis was used to analyze the data. The results of the study showed that the conceptual model had a good fit. Also, maladaptive humor and empathy had a significant direct relationship on students' cyberbullying (P<0.05). In addition, the results of the bootstrap test also showed that emphaty had a significant mediating role in the relationship between maladaptive humor and cyberbullying (p<0.05). The findings of the present study indicate that students who use a maladaptive humor style and have low empathy are more likely to engage in cyberbullying. Therefore, empathy plays a protective role against cyberbullying.

Keywords: *Maladaptive Humor, Emphaty, Cyberbullying.*

نوع مقاله: پژوهشی | **دریافت:** اسفند ۱۴۰۴ | **پذیرش:** تیر ۱۴۰۵ | **ویرایش نهایی:** آبان ۱۴۰۵

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-07]

مقدمه

گسترش فناوری‌های ارتباطی و افزایش استفاده از اینترنت، شیوه تعاملات اجتماعی افراد را به‌طور چشمگیری دگرگون کرده است و دراین‌بین، اگرچه استفاده متعادل از اینترنت در جهت سرگرمی لزوماً با پیامدهای منفی برای سلامت روان همراه نیست، استفاده بیش‌ازحد از آن می‌تواند زمینه بروز آسیب‌هایی ازجمله قلدری سایبری[۱] را فراهم کند (نیکرسون و فردریک[۲]، ۲۰۲۵). قلدری سایبری به رفتارهای عمدی، تکرارشونده و آسیب‌رسان از طریق ابزارهای ارتباطی الکترونیکی مانند شبکه‌های اجتماعی، پیامک و ایمیل گفته می‌شود که باهدف تمسخر، تحقیر یا آزار دیگران انجام می‌گیرد (پراینس[۳] و همکاران، ۲۰۲۵).

در سال‌های اخیر، فضای مجازی بستر ظهور اشکال جدیدی از تعاملات ارتباطی، ازجمله شوخ‌طبعی آنلاین، بوده است که نقش مهمی در روابط اجتماعی ایفا می‌کند. بااین‌حال، مرز میان شوخ‌طبعی[۴] و رفتارهای آسیب‌زا در محیط‌های آنلاین همواره روشن نیست و در برخی موارد، شوخ‌طبعی می‌تواند به ابزاری برای آزار و تحقیر دیگران و بروز قلدری سایبری تبدیل شود (چائیبدرا و سحراوویی[۵]، ۲۰۲۶؛ هوانگ[۶] و همکاران، ۲۰۲۳). در همین راستا، جوانان در بسیاری از موارد در تمایز میان شوخ‌طبعی غیر آسیب‌زا و قلدری سایبری دچار مشکل می‌شوند و ممکن است شدت آسیب‌زایی رفتار خود را کمتر از واقعیت ارزیابی کنند (پاندانگ[۷] و همکاران، ۲۰۲۵)؛ بنابراین، سوءتعبیر شوخ‌طبعی در محیط آنلاین می‌تواند به مشکلات ارتباطی منجر شود، زیرا این محیط فاقد نشانه‌های غیرکلامی مانند حالات چهره، لحن صدا و اطلاعات موقعیتی است (چائیبدرا و سحراوویی، ۲۰۲۶). ازاین‌رو، سبک‌های شوخ‌طبعی به‌عنوان یکی از عوامل مرتبط با رفتارهای بین فردی منفی موردتوجه پژوهشگران قرارگرفته‌اند (آنتونیادو و کوکینوس[۸]، ۲۰۲۵). در پژوهش حاضر، شوخ‌طبعی به‌عنوان یک ویژگی شخصیتی چندبعدی در نظر گرفته می‌شود. بر اساس طبقه‌بندی مارتین[۹] (۲۰۰۳)، سبک‌های شوخ‌طبعی[۱۰] شامل پیوندجویانه[۱۱]، خودارزنده‌ساز[۱۲]، پرخاشگرانه[۱۳] و خودتحقیرانه[۱۴] هستند که هر یک پیامدهای متفاوتی در روابط اجتماعی دارند. در این میان، شوخ‌طبعی پرخاشگرانه[۱۵] با تمسخر، طعنه و تحقیر دیگران همراه است و شوخ‌طبعی خودتحقیرانه[۱۶] با کاهش ارزش فردی برای جلب‌توجه دیگران مشخص می‌شود (مفتی و مایرین[۱۷]، ۲۰۲۳).

پژوهش‌های پیشین نشان داده‌اند که سبک‌های شوخ‌طبعی با ویژگی‌های بین فردی ازجمله همدلی[۱۸] ارتباط دارند. به‌ویژه، شوخ‌طبعی پرخاشگرانه با سطوح پایین‌تر همدلی همراه است و افرادی که بیشتر از این سبک استفاده می‌کنند، در مؤلفه‌های نگرانی همدلانه نمرات پایین‌تری دارند، این یافته‌ها نشان می‌دهد که میان شوخ‌طبعی ناسازگار[۱۹] و همدلی ارتباط منفی وجود دارد (کیم و همکاران[۲۰]، ۲۰۲۲؛ هالف‌پنی و جیمز[۲۱]، ۲۰۲۰؛ هامپز[۲۲]، ۲۰۱۰). همچنین نظیر و رفیق[۲۳] (۲۰۱۹) نیز نشان دادند که همدلی و سبک‌های شوخ‌طبعی به‌طور هم‌زمان با شایستگی اجتماعی و کیفیت تعاملات بین فردی مرتبط هستند. در جستجوی عوامل مؤثر بر قلدری سایبری، همدلی به‌عنوان یکی از مهم‌ترین عوامل محافظتی موردتوجه پژوهشگران قرارگرفته است (بورستینگ[۲۴] و همکاران، ۲۰۲۵؛ آقابابایی و همکاران، ۱۴۰۲). همدلی به توانایی درک و تجربه احساسات و افکار دیگران اشاره دارد و شامل دو بعد همدلی عاطفی[۲۵] (درک و تجربه هیجانات دیگران) و

1 . Cyberbullying
2 . Nickerson & Fredrick
3 . Prince
4 . Humor
5 . Chaibeddra & Sahraoui
6 . Huang
7 . Pandang
8 . Antoniadou & Kokkinos
9 . Martin
10 . Humor Styles
11 . affiliative
12 . self-enhancing
13 . aggressive
14 . self-defeating
15 . Aggressive Humor
16 . Self-defeating Humor
17 . Maftei & Măirean
18 . Empathy
19 . Maladaptive Humor
20 . Kim
21 . Halfpenny & James
22 . Hampes
23 . Nazir & Rafique
24 . Börsting
25 . Affective Empathy

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-07]

همدلی شناختی[1] (درک دیدگاه دیگران) است (بشرپور و همکاران، ۲۰۲۵). پژوهش‌ها نشان داده‌اند که سطوح پایین همدلی با افزایش احتمال ارتکاب قلدری سایبری و کاهش تمایل به مداخله در موقعیت‌های قلدری مرتبط است (آقابابایی و همکاران، ۱۴۰۲). همچنین مطالعات مختلف نشان داده‌اند که آموزش و تقویت همدلی و همچنین برخورداری از سطوح بالاتر همدلی شناختی و عاطفی با کاهش رفتارهای قلدری سایبری و افزایش رفتارهای حمایتی نسبت به قربانیان همراه است (بورستینگ و همکاران، ۲۰۲۵؛ سالم[2] و همکاران، ۲۰۲۳؛ مهاری[3] و همکاران، ۲۰۲۳)؛ این یافته‌ها نشان می‌دهد که همدلی نه‌تنها به‌عنوان یک عامل محافظتی در برابر قلدری سایبری عمل می‌کند، بلکه می‌تواند یکی از سازوکارهای روان‌شناختی مؤثر در تبیین رفتارهای آسیب‌زا در فضای مجازی باشد. ازآنجاکه افراد همدل توانایی بیشتری در درک احساسات، رنج و پیامدهای هیجانی رفتارهای خود بر دیگران دارند، انتظار می‌رود سطوح بالاتر همدلی با کاهش احتمال درگیری در رفتارهای قلدری سایبری همراه باشد (آراتو[4] و همکاران، ۲۰۲۶؛ بورستینگ و همکاران، ۲۰۲۵).

باوجود پژوهش‌های انجام‌شده درباره نقش شوخ‌طبعی ناسازگار و همدلی در رفتارهای بین فردی، بیشتر مطالعات پیشین این متغیرها را به‌صورت جداگانه بررسی کرده‌اند و شواهد محدودی درباره سازوکارهای روان‌شناختی تبیین‌کننده رابطه بین شوخ‌طبعی ناسازگار و قلدری سایبری، به‌ویژه در جمعیت دانشجویی وجود دارد. درنتیجه، هنوز مشخص نیست که آیا همدلی می‌تواند سازوکار روان‌شناختی تبیین‌کننده رابطه میان شوخ‌طبعی ناسازگار و قلدری سایبری باشد یا خیر. این موضوع نشان می‌دهد که اگرچه رابطه شوخ‌طبعی ناسازگار با همدلی و نیز رابطه همدلی با قلدری سایبری در پژوهش‌های پیشین بررسی‌شده است (هوانگ و همکاران، ۲۰۲۳؛ آقابابایی و همکاران، ۱۴۰۲؛ هامپز، ۲۰۱۰)، اما سازوکار روان‌شناختی تبیین‌کننده ارتباط میان شوخ‌طبعی ناسازگار و قلدری سایبری همچنان به‌طور کامل روشن نشده است. ازاین‌رو، بررسی نقش همدلی به‌عنوان یک متغیر میانجی می‌تواند به تبیین دقیق‌تر چگونگی اثرگذاری شوخ‌طبعی ناسازگار بر قلدری سایبری کمک کرده و درک جامع‌تری از فرایندهای فردی و هیجانی مؤثر بر بروز رفتارهای آسیب‌زای آنلاین فراهم آورد. همچنین، تبیین این سازوکار می‌تواند مشخص کند که کاهش همدلی تا چه اندازه در انتقال اثر شوخ‌طبعی ناسازگار بر قلدری سایبری نقش دارد و از این طریق به توسعه مدل‌های تبیینی جامع‌تر درباره عوامل فردی مؤثر بر قلدری سایبری کمک کند. افزون بر این، یافته‌های این پژوهش می‌تواند زمینه را برای انجام پژوهش‌های آینده درباره سایر سازوکارهای روان‌شناختی مؤثر بر رفتارهای آسیب‌زای آنلاین فراهم سازد و به غنی‌تر شدن ادبیات پژوهشی این حوزه بینجامد. از منظر کاربردی نیز، شناسایی نقش همدلی در این رابطه می‌تواند مبنایی برای طراحی برنامه‌های آموزشی، مداخلات پیشگیرانه و کارگاه‌های ارتقای همدلی و آموزش سبک‌های سازگار شوخ‌طبعی در محیط‌های دانشگاهی باشد. همچنین، نتایج این پژوهش می‌تواند به مشاوران، روان‌شناسان و مسئولان دانشگاه‌ها در طراحی راهبردهای مؤثر برای پیشگیری از قلدری سایبری، ارتقای کیفیت تعاملات اجتماعی و کاهش رفتارهای آسیب‌زای آنلاین در میان دانشجویان کمک کند؛ بنابراین، پژوهش حاضر باهدف بررسی نقش میانجی همدلی در رابطه بین شوخ‌طبعی ناسازگار و قلدری سایبری در دانشجویان انجام شد.

روش

روش پژوهش حاضر توصیفی_همبستگی از نوع معادلات ساختاری بود. جامعه آماری را دانشجویان دختر و پسر کارشناسی دانشگاه شهید مدنی آذربایجان در سال تحصیلی ۱۴۰۴-۱۴۰۳ با حجم ۴۶۰۷ نفر تشکیل دادند. از آنجایی که تعداد نمونه در روش معادلات ساختاری از اهمیت بالایی برخوردار است، کلاین[5] (۲۰۲۳)، بر این باور است که حداقل حجم نمونه ۲۰۰ شرکت‌کننده است که با توجه به ریزش حجم نمونه، افزایش اعتبار درونی و بیرونی یافته‌ها و بالا بودن تعداد سوالات پرسشنامه، تعداد ۳۸۴ نفر از دانشجویان دختر و پسر کارشناسی که روزانه بیش از ۲ ساعت از فضای مجازی استفاده می‌کنند و تمایل به شرکت در آزمون دارند به روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شده‌اند. به این صورت که از کل دانشگاه، ۸ دانشکده انتخاب و به سوالات پرسشنامه پاسخ دادند. ملاک‌های ورود به پژوهش شامل: استفاده بیش از ۲ ساعت از فضای مجازی، سن بین ۱۸ تا ۲۲، تمایل به شرکت در پژوهش، تحصیل در سال تحصیلی ۱۴۰۳ و دانشجوی

1 . Cognitive Empathy
2 . Salem
3 . Mehari
4 . Arató
5 . Klein

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-07]

کارشناسی دانشگاه شهید مدنی آذربایجان بودن و ملاک خروج: عدم تمایل به شرکت در پژوهش بود. ملاحظات اخلاقی شامل حق عدم تمایل به همکاری، عدم افشای اطلاعات هویتی و شخصی و آگاهی در مورد هدف پژوهش و نحوه اجرا در نظر گرفته شد؛ بنابراین، با توضیح اصل رازداری و اطمینان دادن به محرمانه بودن اطلاعات فردی و اختصاص هر کد برای هر دانشجو و عدم ثبت اطلاعات محرمانه دانشجویان با ذکر مشخصات شخصی، به صورت میدانی و تصادفی از دانشجویان به شرکت در پژوهش دعوت به عمل آمد. در نهایت، به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از همبستگی پیرسون و مدل‌یابی معادلات ساختاری به کمک نرم‌افزارهای SPSS و Amos نسخه ۲۶ استفاده شد.

ابزار سنجش

پرسشنامه تجربه قلدری- قربانی سایبری[1] (CBVEQ): برای سنجش قلدری سایبری از پرسشنامه قلدری- قربانی سایبری آنتونیادو و همکاران (۲۰۱۶) استفاده شد. شیوه‌ی نمره‌گذاری این پرسشنامه به‌صورت طیف لیکرتی ۵ درجه‌ای است که از هرگز (۱) تا هرروز (۵) نمره‌گذاری شده است. این مقیاس دارای دو عامل است که گویه ۱ تا ۱۲ عامل قربانی سایبری و گویه ۱۲ تا ۲۴ عامل قلدری سایبری را می‌سنجد که در این پژوهش از قسمت قلدری سایبری استفاده می‌شود. در این پرسشنامه مبنای وجود قلدری سایبری، کسب نمره ۳۰ است. آنتیادو و همکاران (۲۰۱۶)، ضریب آلفای کرونباخ را برای خرده مقیاس‌های قلدری سایبری ۰/۸۹ و قربانی سایبری ۸۰/ ۰ و برای کل مقیاس ۰/۶۳ بدست آوردند (آنتیادو و همکاران، ۲۰۱۶). در ایران این پرسشنامه توسط بشرپور و زردی (۱۳۹۸) اعتباریابی شده است؛ نتایج روایی سازه نشان داد که ضریب آلفای کرونباخ برای عامل قلدری سایبری ۰/۷۵، قربانی سایبری ۰/۷۸ و برای کل مقیاس ۰/۷۹ است. شاخص‌های تحلیل عاملی تأییدی نشان داد که همه سوالات بار عاملی بالایی۰/۴۰ داشتند. در این پژوهش نیز میزان آلفای کرونباخ برای مولفه قلدری سایبری برابر با ۰/۷۹ به دست آمد.

پرسشنامه سبک‌های شوخ‌طبعی[2] (HSQ): برای سنجش سبک‌های شوخ‌طبعی ناسازگار از پرسشنامه سبک‌های شوخ‌طبعی مارتین و همکاران (۲۰۰۳) استفاده شد که برای سنجش چهار سبک شوخ‌طبعی، پیوندجویانه، خودارزنده‌ساز، پرخاشگرانه و خودتحقیرانه طراحی شده است. هر زیر مقیاس حاوی ۸ گویه است. در این پژوهش از زیرمقیاس‌های پرخاشگرانه: (۳۱، ۲۷، ۲۳، ۱۹، ۱۵، ۱۱، ۷، ۳) و خودتحقیرانه: (۳۲، ۲۸، ۲۴، ۲۰، ۱۶، ۱۲، ۸، ۴) استفاده شد. شرکت‌کننده به هر گویه در مقیاس هفت‌درجه‌ای از کاملاً مخالفم (۱) تا کاملاً موافقم (۷) پاسخ می‌دهد. نمره گویه‌های (۳۱، ۲۳، ۱۶، ۱۵، ۸، ۷) به‌صورت معکوس نمره‌گذاری می‌شوند. آلفای کرونباخ پرسشنامه توسط تهیه‌کنندگان با نمونه ۱۱۹۵ نفری کانادایی بین سنین ۱۸ تا ۷۸ ساله، برای شوخ‌طبعی پیوندجویانه ۰/۸۰، شوخ‌طبعی خودارزنده‌ساز ۰/۸۱، شوخ‌طبعی پرخاشگرانه ۰/۷۷ و شوخ‌طبعی خودتحقیرانه ۰/۸۰ گزارش شده است. ضریب بازآزمایی این پرسشنامه با بررسی ۱۷۹ دانشجو بین ۰/۸۰ تا ۰/۸۵ تعیین شده است (مارتین و همکاران، ۲۰۰۳). در پژوهش دانش پایه و همکاران (۱۴۰۲) در ایران، آلفای کرونباخ خورده مقیاس‌های پیوندجویانه ۰/۶۵، خودارزنده‌ساز ۰/۷۴، پرخاشگرانه ۰/۷۶ و خودتحقیرانه ۰/۶۷ بدست آمده است. همچنین مجموع واریانس روایی سازه به روش تحلیل عاملی اکتشافی ۰/۷۲ است. در این پژوهش نیز میزان آلفای کرونباخ برای زیرمقیاس شوخ‌طبعی پرخاشگرانه و ۰/۷۸ و خودتحقیرانه ۰/۷۴ است. همچنین میزان آلفای کرونباخ برای تمام مولفه‌های متغیر شوخ‌طبعی برابر با ۰/۷۶ به دست آمد.

مقیاس همدلی[3] (MES): برای سنجش همدلی از مقیاس همدلی جولیف و فارینگتون[4] (۲۰۰۶) استفاده شد که دارای ۲۰ سؤال و دو خرده مقیاس[5] شامل؛ عاطفی- هیجانی[6] و شناختی[7] است. خرده مقیاس عاطفی-هیجانی از ۱۱ سؤال (۱۸، ۱۷، ۱۵، ۱۳، ۱۱، ۸، ۷، ۵، ۴، ۲، ۱) تشکیل‌شده است و خرده مقیاس شناختی از ۹ سؤال (۲۰، ۱۹، ۱۶، ۱۴، ۱۲، ۱۰، ۹، ۶، ۳) تشکیل‌شده است. هر یک از شرکت‌کننده‌ها میزان موافقت خود را بر اساس شدت درجه از ۱ تا ۵ علامت می‌زند که پاسخ ۱ گویای کم‌ترین شدت مخالفت و پاسخ ۵ نیز بیشترین شدت موافقت است. دامنه نمره این مقیاس از ۲۰ تا ۱۰۰ است که نمره پایین‌تر نشانه همدلی کمتر و نمره بالاتر نشانه سطح همدلی بالاتر است. همچنین ۸ سؤال آن دارای نمره‌گذاری معکوس است (جولیف و فارینگتون، ۲۰۰۶). کر[8] و همکاران (۲۰۱۳)، ضرایب پایایی این پرسشنامه با روش آلفای کرونباخ را برای خرده مقیاس همدلی عاطفی ۰/۸۰ و همدلی شناختی۰/۷۱ به دست آوردند و روایی

1 . Cyberbullying- Victim Experience Questionnaire
2 . Humor Styles Questionnaire
3 . Emphaty Questionnaire
4 . Jolliffe & Farrington
5 . Subscale
6 . Emotional-Affective
7 . Cognitive
8 . Carr

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-07]

ساختاری این پرسشنامه با استفاده از تحلیل عاملی اکتشافی به شیوه مؤلفه‌های اصلی ۰/۷۵ به دست آمد. در پژوهش رجبی و همکاران (۱۳۹۵) نیز پایایی نسخه‌ی فارسی این مقیاس ۰/۹۱ محاسبه شده و روایی سازه آن با استفاده از روش تحلیل عاملی اکتشافی ۰/۸۱ به دست آمد و تأیید شد. همچنین نتایج بررسی روایی سازه در تحقیق جعفری و همکاران (۱۳۹۶)، نشان داد که دو خرده مقیاس همدلی ۳۷/۷ واریانس را به خود اختصاص می‌دهند که این نشان از روایی سازه است و پایایی آزمون به روش آلفای کرونباخ بین ۰/۷۴ تا ۰/۸۰ و به روش بازآزمایی بین ۰/۷۲ تا ۰/۸۰ محاسبه شده است. در این پژوهش نیز میزان آلفای کرونباخ برای زیرمقیاس همدلی شناختی برابر با ۰/۷۳ و برای زیرمقیاس همدلی عاطفی برابر با ۰/۸۸ است. همچنین میزان آلفای کرونباخ برای تمام مولفه‌های متغیر همدلی برابر با ۰/۸۲ به دست آمد.

یافته ها

جامعه آماری این پژوهش دانشجویان کارشناسی دانشگاه شهید مدنی آذربایجان بودند که ۳۸۴ نفر از آنها در پژوهش شرکت کردند. میانگین و انحراف معیار سن دانشجویان (۱/۰۸۵±۱۹/۶۴) با حداقل ۱۸ و حداکثر ۲۲ سال به دست آمده است و از هشت گروه علوم تربیتی و روان‌شناسی، ریاضی، ادبیات و علوم انسانی، الهیات، فناوری اطلاعات و مهندسی، کامپیوتر، فنی و مهندسی، علوم پایه و کشاورزی بودند. ۲۳۲ نفر (۶۰/۵٪) از شرکت‌کنندگان زن و ۱۵۲ نفر (۳۹/۵٪) مرد بودند که در این میان ۷۲ نفر (۱۸/۷٪) متاهل و ۳۱۲ نفر (۸۱/۳٪) مجرد بودند. جدول ۱ ماتریس همبستگی، میانگین و انحراف استاندارد متغیرهای پژوهش را نشان می‌دهد.

جدول ۱. ماتریس همبستگی، میانگین و انحراف استاندارد متغیرهای پژوهش

متغیر	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
۱. شوخ‌طبعی پرخاشگرانه	۱						
۲. شوخ‌طبعی خودتحقیرانه	۰/۳۷**	۱					
۳. همدلی شناختی	-۰/۲۴**	-۰/۲۴**	۱				
۴. همدلی هیجانی	-۰/۳۴**	-۰/۲۷**	۰/۳۴**	۱			
۵. قلدری سایبری	۰/۴۹**	۰/۴۲**	-۰/۴۵**	-۰/۴۱**	۱		
۶. شوخ‌طبعی ناسازگار	۰/۷۹**	۰/۷۸**	-۰/۲۹**	-۰/۳۷**	۰/۵۵**	۱	
۷. همدلی	-۰/۳۶**	-۰/۳۲**	۰/۷۵**	۰/۷۷**	-۰/۵۲**	-۰/۴۱**	۱
میانگین	۲۳/۸۲	۲۲/۳۹	۳۶/۱۰	۴۰/۲۷	۲۲/۷۰	۴۶/۲۰	۷۶/۳۷
انحراف استاندارد	۶/۴۱	۶/۹۷	۴/۲۱	۵/۷۴	۵/۷۷	۱۱/۱۰	۸/۱۹
کجی	۰/۱۴۳	۰/۳۶۶	۰/۳۴۴	-۰/۰۰۳	-۰/۲۱۲	۰/۲۱۳	۰/۱۰۲
کشیدگی	-۰/۳۹۷	-۰/۴۲۶	-۰/۱۲۸	-۰/۵۳۶	-۰/۷۷	-۰/۳۷۳	-۰/۲۴۶

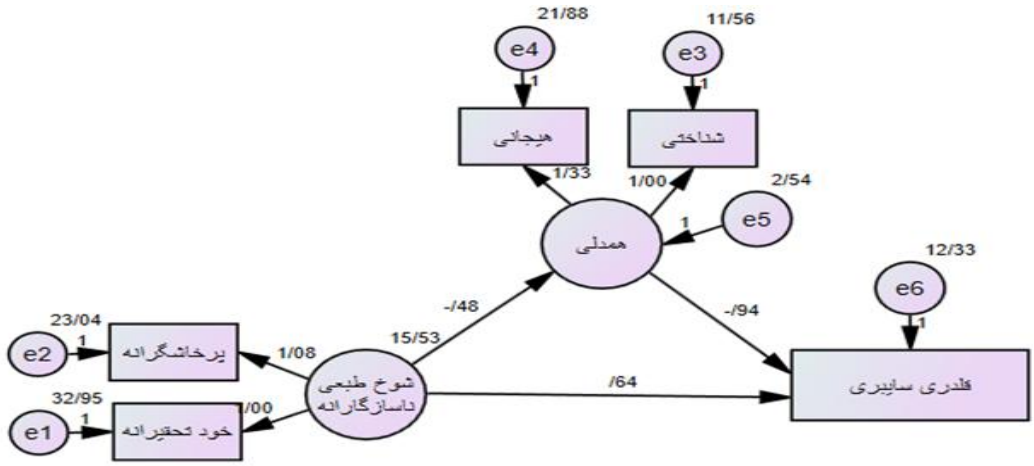
(p<۰/۰۵*، p<۰/۰۱**)

در جدول ۱، ضرایب همبستگی میان متغیرها در بازه‌ی ۰/۲۴۳- (میان همدلی شناختی با شوخ‌طبعی خودتحقیرانه) تا ۰/۷۹ (میان نمره کل شوخ‌طبعی ناسازگار با شوخ‌طبعی پرخاشگرانه) قرار داشت. همچنین بین قلدری سایبری با شوخ‌طبعی ناسازگار پرخاشگرانه (r=۰/۴۹ ،p<۰/۰۱) و خودتحقیرانه (r=۰/۴۲ ،p<۰/۰۱) رابطه مثبت و معنادار و با همدلی شناختی (r=۰/۴۵ ،p<۰/۰۱) و هیجانی (r=۰/۴۱ ،p<۰/۰۱) رابطه منفی و معنادار وجود داشت. بین شوخ‌طبعی ناسازگار (پرخاشگرانه/ خودتحقیرانه) با انواع همدلی نیز رابطه منفی و معنادار وجود داشت (p<۰/۰۱). همانطور که مشاهده می‌شود، همبستگی میان هیچ یک از متغیرهای پژوهش بالاتر از ۰/۸ نیست. از این رو، مفروضه عدم هم‌خطی چندگانه[1] برقرار است. هم چنین شاخص تحمل[2] هیچ یک از متغیرها کمتر از ۰/۱ و شاخص تورم واریانس

1 . multicollinearity
2 . tolerance index

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-07]

(VIF)[1] هیچ یک از متغیرها بیش از ۲/۵ نیست. در نتیجه مفروضه عدم هم‌خطی چندگانه مشاهده شد. در این پژوهش برای بررسی برقراری مفروضه نرمال بودن توزیع داده‌ها از شاخص‌های کجی و کشیدگی استفاده شد. نتایج نشان داد همه‌ی شاخص‌ها در محدوده‌ی مطلوب قرار دارند. به گفته هر[2] و همکاران (۲۰۱۰) اگر کجی در محدوده ۲± و کشیدگی ۷± باشد، توزیع داده‌ها طبیعی در نظر گرفته می‌شود.

شکل۱. ضرایب استاندارد مستقیم مدل مفهومی شوخ‌طبعی ناسازگار، همدلی و قلدری سایبری

ارزیابی مدل معادلات ساختاری (شکل ۱)، با استفاده از روش بیشینه درست‌نمایی[3] و از سرگیری[4] انجام شد و تمام بارهای عاملی به دست آمده معنادار هستند. مسیرهای مستقیم و غیرمستقیم مدل در جدول‌های ۲ و ۳ گزارش شده است.

جدول۲. ضرایب مسیر مستقیم متغیرهای پژوهش در مدل معادلات ساختاری

متغیر برونداد ← متغیر درونداد	ضریب استاندارد	خطای استاندارد	C.R	حد پائین	حد بالا	معناداری
شوخ‌طبعی ناسازگار ← همدلی	-۰/۷۶۷	۰/۰۸۲	-۵/۹۱	۰/۵	۰/۷۸	۰/۰۰۱
شوخ‌طبعی ناسازگار ← قلدری سایبری	۰/۴۳۸	۰/۲۳۸	۲/۶۹	۰/۲۲	۰/۶۷	۰/۰۰۷
همدلی ← قلدری سایبری	-۰/۴۰۵	۰/۳۸۷	-۲/۴۲	۰/۱۵	۰/۴۲	۰/۰۱۵

نتایج جدول ۲ نشان می‌دهد که شوخ‌طبعی ناسازگار (β=۰/۶۴۱، P=۰/۰۰۷) اثر مستقیم و معناداری بر قلدری سایبری دارد. همدلی (β=-۰/۹۳۹، P=۰/۰۱۵) اثر معکوس و معنی‌داری بر قلدری سایبری دارد. همچنین شوخ‌طبعی ناسازگار اثر معکوس و معناداری بر همدلی (β=-۰/۴۸۴، P=۰/۰۰۱) دارد. به این معنا که افزایش شوخ‌طبعی ناسازگار با کاهش همدلی و افزایش قلدری سایبری همراه است. همچنین همدلی بیشتر سبب کاهش قلدری سایبری می‌شود. در ادامه نتایج تحلیل نقش میانجی در جدول ۳ ارائه شده است.

جدول ۳. ضرایب مسیر غیرمستقیم متغیرهای پژوهش در مدل معادلات ساختاری

متغیر برونداد← میانجی← متغیر درونداد	ضریب استاندارد	خطای استاندارد	حد پایین	حد بالا	معنی‌داری
شوخ‌طبعی ناسازگار ← همدلی ← قلدری سایبری	۰/۳۱	۰/۳۴۲	۰/۱۲	۰/۳۷	۰/۰۵

1 . variance inflation factor
2 . Hair
3 . maximum likelihood
4 . bootstrapping

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-07]

نتایج آزمون بوت‌استراپ در جدول ۳، نشان‌دهنده‌ی معنی‌داری نقش میانجی همدلی در رابطه‌ی بین شوخ‌طبعی ناسازگار و قلدری سایبری است (β=۰/۳۱، P=۰/۰۵). بدین معنا که هرچه شوخ‌طبعی ناسازگار بیشتر باشد، احتمال همدلی کاهش و این امر موجب افزایش قلدری سایبری خواهد شد. شاخص‌ها نمایانگر برازش مطلوب مدل با داده‌ها هستند:

جدول ۴. شاخص‌های برازش حاصل از مدل‌یابی معادلات ساختاری

شاخص‌های برازش	X^2	df	CMIN/DF	CFI	AGFI	TLI	IFI	NFI	RMSEA
مدل پژوهش	۶۶/۲۰	۳	۲/۰۶	۰/۹۹۲	۰/۹۶۴	۰/۹۷۲	۰/۹۹۲	۰/۹۸۴	۰/۰۵۳
معیار تصمیم‌گیری	p<۰/۰۵	-	<۵	>۰/۹	>۰/۹	>۰/۹	>۰/۹	>۰/۹	<۰/۰۸

بر اساس نتایج جدول ۴، تمام شاخص‌های برازش حاصل از مدل‌یابی معادلات ساختاری مدل مفهومی پژوهش از برازش مطلوب مدل پژوهشی با داده‌های گردآوری شده حمایت می‌کند. در نتیجه می‌توان گفت که مدل پیشنهادی از برازش مطلوبی برخوردار است.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف پژوهش حاضر بررسی نقش میانجی همدلی در رابطه بین شوخ‌طبعی ناسازگار و قلدری سایبری در دانشجویان بود. نتایج نشان داد که شوخ‌طبعی ناسازگار با همدلی رابطه منفی و معنادار دارد، شوخ‌طبعی ناسازگار رابطه مستقیم و معناداری بر قلدری سایبری دارد، همدلی با قلدری سایبری رابطه منفی و معنادار دارد و درنهایت همدلی در رابطه بین شوخ‌طبعی ناسازگار و قلدری سایبری نقش میانجی ایفا می‌کند.

نخستین یافته پژوهش نشان داد که شوخ‌طبعی ناسازگار با همدلی رابطه منفی و معناداری دارد. این یافته با نتایج پژوهش‌های کیم و همکاران (۲۰۲۲)، هالف‌پنی و جیمز (۲۰۲۰)، نظیر و رفیق (۲۰۱۹) و هامپز (۲۰۱۰) همسو است. پژوهش‌های پیشین نشان دادند که سبک‌های ناسازگار شوخ‌طبعی، به‌ویژه شوخ‌طبعی پرخاشگرانه، با سطوح پایین‌تر همدلی ارتباط دارند و در مقابل، سبک‌های سازگار شوخ‌طبعی با سطوح بالاتر همدلی و کیفیت بهتر روابط بین فردی همراه هستند (کیم و همکاران، ۲۰۲۲؛ هالف‌پنی و جیمز،۲۰۲۰). همچنین همدلی و سبک‌های شوخ‌طبعی به‌طور هم‌زمان با شایستگی اجتماعی مرتبط هستند و نگرانی همدلانه در کنار سبک‌های سازگار شوخ‌طبعی، تعاملات اجتماعی مطلوب‌تری را پیش‌بینی می‌کند (نظیر و رفیق، ۲۰۱۹). در تبیین این یافته می‌توان به دیدگاه مارتین و همکاران (۲۰۰۳) اشاره کرد که سبک‌های ناسازگار شوخ‌طبعی را مبتنی بر تمسخر، تحقیر دیگران یا کاهش ارزش خود برای جلب پذیرش اجتماعی می‌دانند؛ ازآنجاکه همدلی شامل دو مؤلفه شناختی و هیجانی است، استفاده مکرر از شوخ‌طبعی ناسازگار می‌تواند توانایی فرد را در درک دیدگاه‌ها، احساسات و پیامدهای هیجانی رفتارهای خود بر دیگران کاهش دهد (مارتین و همکاران،۲۰۰۳). به‌بیان‌دیگر، افرادی که بیشتر از شوخ‌طبعی پرخاشگرانه و خودتحقیرانه استفاده می‌کنند، توجه کمتری به تجربه هیجانی دیگران داشته و درنتیجه از ظرفیت همدلانه پایین‌تری برخوردارند (هامپز،۲۰۱۰).

یافته دوم پژوهش نشان داد که شوخ‌طبعی ناسازگار رابطه مستقیم و معناداری بر قلدری سایبری دارد. این یافته با نتایج پژوهش‌های پاندانگ و همکاران (۲۰۲۵)، مفتی و مایرین (۲۰۲۳)، هوانگ و همکاران (۲۰۲۳) و آنتونیادو و کوکینوس (۲۰۱۶) همسو است. پژوهش‌های پیشین نیز نشان داده‌اند که برخی سبک‌های شوخ‌طبعی، به‌ویژه شوخ‌طبعی پرخاشگرانه، با افزایش احتمال ارتکاب قلدری سایبری و رفتارهای آسیب‌رسان آنلاین همراه هستند و می‌توانند زمینه تمسخر، تحقیر و آزار دیگران را فراهم کنند (مفتی و مایرین، ۲۰۲۳؛ هوانگ و همکاران، ۲۰۲۳). همچنین، ناتوانی در تشخیص مرز میان شوخی و رفتار آسیب‌زا و استفاده از شوخ‌طبعی پرخاشگرانه، احتمال مشارکت در رفتارهای قلدری سایبری را افزایش می‌دهد (پاندانگ و همکاران، ۲۰۲۵؛ هوانگ و همکاران، ۲۰۲۳). در تبیین این یافته می‌توان گفت که فضای مجازی به دلیل فقدان نشانه‌های غیرکلامی مانند لحن صدا، حالات چهره و اطلاعات موقعیتی، زمینه سوءبرداشت از پیام‌های طنزآمیز را فراهم می‌کند (چائیبدرا و سحراوی، ۲۰۲۶). در چنین شرایطی، افرادی که از شوخ‌طبعی ناسازگار استفاده می‌کنند ممکن است رفتارهای توهین‌آمیز یا تحقیرکننده خود را صرفاً شوخی تلقی کنند، درحالی‌که این رفتارها از سوی دیگران به‌عنوان آزار و قلدری تجربه می‌شود. ازاین‌رو، شوخ‌طبعی ناسازگار می‌تواند به‌عنوان یکی از عوامل زمینه‌ساز قلدری سایبری عمل کند (پاندانگ و همکاران، ۲۰۲۵؛

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-07]

مفتی و مایرین،۲۰۲۳). در بررسی پیشینه پژوهش، مطالعه‌ای که به‌طور مستقیم یافته‌ای مغایر با نتایج حاضر گزارش کرده باشد مشاهده نشد و اغلب پژوهش‌های انجام‌شده از وجود رابطه میان شوخ‌طبعی ناسازگار و قلدری سایبری حمایت کرده‌اند.

یافته سوم پژوهش نشان داد که همدلی با قلدری سایبری رابطه منفی و معناداری دارد. این یافته با نتایج پژوهش‌های آراتو و همکاران (۲۰۲۶)، بورستینگ و همکاران (۲۰۲۵)، سالم و همکاران (۲۰۲۳)، مهاری و همکاران (۲۰۲۳) و آقابابایی و همکاران (۱۴۰۲) همسو است. پژوهش‌های پیشین نشان داده‌اند افرادی که از سطوح بالاتری از همدلی شناختی و هیجانی برخوردارند، کمتر در رفتارهای آسیب‌رسان آنلاین مشارکت می‌کنند و تقویت همدلی می‌تواند احتمال بروز رفتارهای قلدری سایبری را کاهش دهد (سالم و همکاران، ۲۰۲۳؛ مهاری و همکاران، ۲۰۲۳). از دیدگاه نظری، همدلی به فرد کمک می‌کند احساسات، افکار و پیامدهای هیجانی تجربه‌شده توسط دیگران را درک کند و همین امر احتمال انجام رفتارهای آسیب‌زا را کاهش می‌دهد (آراتو و همکاران، ۲۰۲۶؛ آقابابایی و همکاران، ۱۴۰۲). همچنین آموزش و تقویت همدلی می‌تواند حساسیت افراد را نسبت به پیامدهای قلدری سایبری افزایش داده و زمینه کاهش این رفتارها را فراهم کند (بورستینگ و همکاران، ۲۰۲۵؛ سالم و همکاران، ۲۰۲۳)؛ بنابراین، افرادی که توانایی بیشتری در درک رنج و ناراحتی قربانیان دارند، کمتر احتمال دارد در رفتارهایی مشارکت کنند که موجب آسیب روان‌شناختی دیگران می‌شود (آراتو و همکاران، ۲۰۲۶؛ مهاری و همکاران، ۲۰۲۳). در بررسی پیشینه پژوهش، مطالعه‌ای که به‌طور مستقیم یافته‌ای مغایر با نتایج حاضر گزارش کرده باشد مشاهده نشد و اغلب پژوهش‌ها نقش محافظتی همدلی در برابر قلدری سایبری را تأیید کرده‌اند.

یافته اصلی پژوهش نشان داد که همدلی در رابطه بین شوخ‌طبعی ناسازگار و قلدری سایبری نقش میانجی ایفا می‌کند. این یافته با نتایج پژوهش آقابابایی و همکاران (۱۴۰۲) همسو است که نقش میانجی همدلی را در رابطه بین بد تنظیمی هیجانی و قلدری سایبری گزارش کردند. همچنین، نتایج پژوهش‌های هوانگ و همکاران (۲۰۲۳) و مفتی و مایرین (۲۰۲۳)، هامپز (۲۰۱۰) نیز به‌طور غیرمستقیم از یافته حاضر حمایت می‌کند؛ زیرا این پژوهش‌ها نشان داده‌اند که شوخ‌طبعی ناسازگار با کاهش همدلی و افزایش احتمال مشارکت در رفتارهای قلدری سایبری همراه است. در بررسی پیشینه پژوهش، مطالعه‌ای که به‌طور مستقیم یافته‌ای مغایر با نقش میانجی همدلی در رابطه بین شوخ‌طبعی ناسازگار و قلدری سایبری گزارش کرده باشد، مشاهده نشد. در تبیین این یافته می‌توان گفت که کاهش همدلی می‌تواند یکی از سازوکارهای روان‌شناختی باشد که از طریق آن، شوخ‌طبعی ناسازگار احتمال بروز رفتارهای قلدری سایبری را افزایش می‌دهد (آقابابایی و همکاران، ۱۴۰۲، هامپز، ۲۰۱۰). به‌عبارت‌دیگر، بخشی از تأثیر شوخ‌طبعی ناسازگار بر قلدری سایبری از طریق تضعیف توانایی فرد در درک احساسات و دیدگاه‌های دیگران اعمال می‌شود. همچنین در فضای آنلاین، مرز میان شوخی و رفتار آسیب‌زا همواره روشن نیست و نبود نشانه‌های غیرکلامی، مانند لحن صدا، حالات چهره و اطلاعات موقعیتی، می‌تواند درک پیامدهای هیجانی رفتار را دشوارتر کند (چائیبدرا و سحراوویی، ۲۰۲۶). در چنین شرایطی، افرادی که از شوخ‌طبعی ناسازگار استفاده می‌کنند، ممکن است رفتارهای خود را صرفاً شوخی تلقی کنند، درحالی‌که این رفتارها از سوی دیگران به‌عنوان رفتار قلدری سایبری ادراک شود و در صورت برخورداری از سطوح پایین‌تر همدلی، احتمال تشخیص آسیب ناشی از رفتار و درنتیجه مشارکت در قلدری سایبری افزایش یابد؛ بنابراین، همدلی را می‌توان یکی از سازوکارهای روان‌شناختی مهم در تبیین رابطه بین شوخ‌طبعی ناسازگار و قلدری سایبری دانست. این یافته اهمیت توجه هم‌زمان به ویژگی‌های فردی و فرایندهای هیجانی را در تبیین رفتارهای آسیب‌زای آنلاین نشان می‌دهد و بیانگر آن است که بخشی از اثر شوخ‌طبعی ناسازگار بر قلدری سایبری از طریق کاهش ظرفیت همدلانه افراد اعمال می‌شود (هوانگ و همکاران، ۲۰۲۳).

نتایج پژوهش حاضر نشان داد که شوخ‌طبعی ناسازگار به‌طور مستقیم و معنادار قلدری سایبری را پیش‌بینی می‌کند و همدلی نیز ضمن داشتن رابطه منفی و معنادار با قلدری سایبری، در رابطه بین شوخ‌طبعی ناسازگار و قلدری سایبری نقش میانجی ایفا می‌کند. این یافته‌ها بیانگر آن است که بخشی از اثر شوخ‌طبعی ناسازگار بر قلدری سایبری از طریق کاهش همدلی اعمال می‌شود. بر این اساس، توجه به آموزش سبک‌های سازگار شوخ‌طبعی و تقویت همدلی می‌تواند در پیشگیری و کاهش رفتارهای قلدری سایبری نقش مؤثری داشته باشد، با توجه به اینکه پژوهش حاضر در جامعه دانشجویان انجام شد، برنامه‌های آموزشی دانشگاه‌ها می‌توانند بر آموزش سبک‌های سازگار شوخ‌طبعی، ارتقای همدلی شناختی و هیجانی و افزایش آگاهی دانشجویان نسبت به پیامدهای رفتارهای آنلاین تمرکز کنند. همچنین طراحی کارگاه‌های آموزشی مبتنی بر مهارت‌های ارتباطی، همدلی و مسئولیت‌پذیری اجتماعی در فضای مجازی می‌تواند در کاهش رفتارهای آسیب‌زا و ارتقای کیفیت تعاملات آنلاین دانشجویان مؤثر باشد.

پژوهش حاضر دارای محدودیت‌هایی بود؛ نخست، نمونه پژوهش به روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شد؛ بنابراین تعمیم‌یافته‌ها به سایر دانشجویان و دیگر گروه‌های جامعه باید بااحتیاط صورت گیرد. همچنین استفاده از ابزارهای خود گزارشی احتمال سوگیری

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-07]

مطلوبیت اجتماعی را افزایش می‌دهد. افزون بر این پژوهش حاضر با روش مقطعی انجام شد؛ بنابراین استنباط روابط علّی میان متغیرها باید بااحتیاط صورت گیرد. محدود بودن نمونه به دانشجویان و عدم توازن نسبی جنسیتی نیز تعمیم‌پذیری یافته‌ها را محدود می‌کند. پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های آینده با استفاده از روش‌های نمونه‌گیری احتمالی و در گروه‌های سنی و فرهنگی مختلف انجام شوند و با بهره‌گیری از طرح‌های طولی و مداخله‌ای، نقش آموزش همدلی و اصلاح سبک‌های شوخ‌طبعی در کاهش قلدری سایبری را بررسی کنند. همچنین بررسی نقش سایر متغیرهای فردی و هیجانی مرتبط با قلدری سایبری می‌تواند به توسعه مدل‌های تبیینی جامع‌تر کمک کند.

منابع

آقابابایی، س.، پاکدل، م.، باباپور، لیلا.، و راکی، س. (۱۴۰۲). ارائه مدل ساختاری نقش میانجی همدلی در رابطه بین بدتنظیمی هیجانی با قلدری سایبری در دانش آموزان دختر شهر اصفهان. *مجله پیشرفت‌های نوین در علوم رفتاری*، ۸(۵۶)، ۳۵۴-۳۴۳. ijndibs.com/article-1-871- fa.html

بشرپور، س.، و زردی، ب. (۱۳۹۸). خصوصیات روان‌سنجی مقیاس تجربه قلدری- قربانی سایبری در دانش‌آموزان. *مجله روانشناسی مدرسه*، ۸(۱)، ۴۳-۵۷. doi: 10.22098/jsp.2019.795

جعفری، م.، نوروزی، ز.، و فولادچنگ، م. (۱۳۹۶). بررسی ساختار عاملی، پایایی و روایی مقیاس همدلی اساسی: فرم فارسی. *مجله مطالعات روانشناسی تربیتی*، ۱۴(۲۵)، ۲۳-۳۸. doi: 10.22111/jeps.2017.3099

دانش پایه، م.، درتاج، ف.، صالحی، ش.، و دریکوند، م. (۱۴۰۲). تبیین مدل بهزیستی روان‌شناختی معلمان براساس خردمندی با میانجی‌گری سبک‌های شوخ‌طبعی. *فصلنامه روان شناسی مدرسه و آموزشگاه*، ۱۲(۳)،۵۱-۶۱. doi.org/10.22098/jsp.2023.10464.5226

رجبی، غ.، حریزاوی، م.، و تقی‌پور، م. (۱۳۹۵). ارزیابی مدل رابطه خود دلسوزی، همدلی زناشویی و افسردگی با میانجی‌گری بخشش زناشویی در زنان. *مجله مشاوره کاربردی*، ۶(۲)، ۱-۲۲. doi: 10.22055/jac.2017.21290.1422

Antoniadou, N., & Kokkinos, C. M. (2025). The dark side of humor: analyzing the relationship between dark triad traits, humor styles, and bullying in university students. *Current Psychology*, *44*(3), 1478-1491. https://doi.org/10.1007/s12144-025-07314-z

Antoniadou, N., Kokkinos, C. M., & Markos, A. (2016). Development, construct validation and measurement invariance of the Greek cyber-bullying/victimization experiences questionnaire (CBVEQ-G). *Computers in human Behavior*, *65*, 380-390. https://doi.org/10.1016/j.chb.2016.08.032

Arató, N., Németh, L., & Macaulay, P. J. (2026). To Ignore, to Join in, or to Intervene? Contextual and Individual Factors Influencing Cyber Bystanders' Response to Cyberbullying Incidents. *Children*, *13*(1), 113. https://doi.org/10.3390/children13010113

Basharpoor, S., Noori, S., Daneshvar, S., & Jobson, L. (2025). Dark triad personality traits and cyberbullying: The mediating role of emotional empathy. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, *28*(3), 187-195. https://doi.org/10.1089/cyber.2024.0302

Börsting, J., Schwarze, V., Theophilou, E., Sánchez-Reina, J. R., Odakura, V., Taibi, D., ... & Eimler, S. C. (2025). An Empathy Training for Sensitizing Adolescents for Cyberbullying on Social Media: A Cross-National Study. *International Journal of Bullying Prevention*, 1-17. https://doi.org/10.1007/s42380-024-00268-z

Carr, A., Stefaniak, N., Besche-Richard, C., Ambrosio, F., & Bensah, L., (2013). The Basic Empathy Scale in adults (BESA): Factor structure of a revised form. *Psycholoigical Assessment*, *25*(3), 679-691. https://doi.org/10.1037/a0032297

Chaibeddra, W., & Sahraoui, D. (2026). Harmful Humor: From Satire to Cyberbullying–A Content Analysis of Meme Posts in Algerian Facebook Groups. *International Biannual Journal*, *13*(2), 470-496. https://asjp.cerist.dz/en/article/285975

Hair, J.F., Black, W.C., Babin, B.J. and Anderson, R.E. (2010). Multivariate Data Analysis. 7th Edition, Pearson, New York . https://www.drnishikantjha.com/papersCollection/Multivariate%20Data%20Analysis.pdf.

Halfpenny, C. C., & James, L. A. (2020). Humor styles and empathy in junior-school children. *Europe's journal of psychology*, *16*(1), 148. doi: 10.5964/ejop.v16i1.1934

Hampes, W. P. (2010). The Relation Between Humor Styles and Empathy. *Europe's Journal of Psychology*, 6(3), Article e207. https://doi.org/10.5964/ejop.v6i3.207

Huang, C. L., Alimu, Y., Yang, S. C., & Kang, S. (2023). What you think is a joke is actually cyberbullying: The effects of ethical dissonance, event judgment and humor style on cyberbullying behavior. *Computers in Human Behavior*, *142*, 107670. https://doi.org/10.1016/j.chb.2023.107670

Jolliffe, D., & Farrington, D. P. (2006). Development and validation of the Basic Empathy Scale. *Journal of adolescence*, *29*(4), 589-611 . https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2005.08.010

Kim, H., Choi, H., & Han, S. (2022). The effect of sense of humor and empathy on the interpersonal adaptation. *Personality and Individual Differences*, *197*, 111791. https://doi.org/10.1016/j.paid.2022.111791

Kline, R. B. (2023). Principles and practice of structural equation modeling. Guilford publications. https://B2n.ir/e15121

Maftei, A., & Măirean, C. (2023). Not so funny after all! Humor, parents, peers, and their link with cyberbullying experiences. *Computers in human behavior, 138*, 107448. https://doi.org/10.1016/j.chb.2022.107448

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-07]

Martin, R. A., Puhlik-Doris, P., Larsen, G., Gray, J., & Weir, K. (2003). Individual differences in uses of humor and their relation to psychological well-being: Development of the Humor Styles Questionnaire. *Journal of research in personality*, *37*(1), 48-75. https://doi.org/10.1016/S0092-6566(02)00534-2

Mehari, K. R., Beulah, B., Paskewich, B., Leff, S. S., & Waasdorp, T. E. (2023). Cyberbullying and empathy among late-elementary school children. *International journal of bullying prevention*, *5*(1), 79-87. https://doi.org/10.1007/s42380-022-00119-9

Nazir, M., & Rafique, R. (2019). Empathy, styles of humor and social competence in university students. *Pakistan Journal of Social and Clinical Psychology*, *17*(1), 47-54.

Nickerson, A. B., & Fredrick, S. S. (2025). Cyberbullying and Mental Health in Children and Adolescents. *Annual Review of Clinical Psychology*, 22. https://doi.org/10.1146/annurev-clinpsy-061324-073435

Pandang, A., Umar, N. F., Mantasiah, M., Yusri, Y., Muhayyang, M., & Sakkir, G. (2025). Exploring the influence of language politeness, humor styles, and positive communication on cyberbullying among generation Z students. *Edelweiss Applied Science and Technology*, *9*(5), 2504-2517. https://ideas.repec.org/a/ajp/edwast/

Prince, T., Driver, C., Boyes, A., Mulgrew, K. E., Elwyn, R., Mills, L., & Hermens, D. F. (2025). The neural underpinnings of body image- related cyberbullying in adolescent females: A proposed neurobiological model. *Behavioural Brain Research*, 115647. https://doi.org/10.1016/j.bbr.2025.115647

Salem, A. A. M., Al-Huwailah, A. H., Abdelsattar, M., Al-Hamdan, N. A., Derar, E., Alazmi, S., ... & Griffiths, M. D. (2023). Empathic skills training as a means of reducing cyberbullying among adolescents: an empirical evaluation. *International journal of environmental research and public health*, *20*(3), 1846. doi.org/10.3390/ijerph20031846

[Downloaded from frooyesh.ir on 2026-11-07]